

Dynamisch testen bij kinderen in de logopedie

*Een leidraad voor logopedisten, gericht op kinderen
met spraak- en/of taalproblemen.*

**Afstudeerproject Logopedie
Hogeschool Utrecht, juni 2013**

**Laura Groot
Kim van den Hurk
Lonneke Kuiper**

DYNAMISCH TESTEN BIJ KINDEREN IN DE LOGOPEDIE

EEN LEIDRAAD VOOR LOGOPEDISTEN, GERICHT OP KINDEREN MET SPRAAK- EN/OF TAALPROBLEMEN

Laura Groot, Kim van den Hurk & Lonneke Kuiper
studenten van de opleiding Logopedie
Hogeschool Utrecht

Afstudeerproject Logopedie
Begeleid door
E. de Haan , MA
Drs. L. Fransen

© Utrecht, (juni, 2013)

De auteur vrijwaart de opleiding Logopedie van de Hogeschool Utrecht voor alle vorderingen van derden betreffende inhoud en vorm van dit verslag en de bijbehorende documenten en producten. Vermenigvuldiging en verspreiding is alleen toegestaan na verleende toestemming van de opleiding Logopedie.

Inleiding

Deze leidraad is voortgekomen uit ons afstudeerproject voor de opleiding Logopedie te Hogeschool Utrecht. Aan de hand van de leidraad willen wij logopedisten in Nederland op weg helpen met het toepassen van dynamisch testen in de praktijk. Zoals de titel weergeeft is de leidraad gericht op dynamisch testen bij kinderen met spraak- en/of taalproblemen. U vindt informatie over de term dynamisch testen, de verschillende methodes en natuurlijk hoe dynamisch testen toegepast kan worden. Om u een duidelijk beeld te geven zijn er voorbeeldcasussen uitgewerkt met betrekking tot spraak- en/of taalproblemen. In deze casussen zijn bestaande taaltesten gebruikt. Hiermee hopen wij de drempel om dynamisch testen toe te passen te verlagen. Een aantal van deze casussen zijn verfilmd, deze zijn te vinden op de website:

<http://dynamischtesten.wix.com/dynamischtesten>.

Voor meer informatie over dynamisch testen verwijzen we u naar onze scriptie (Groot, Hurk van den & Kuiper, 2013). Deze is te vinden via de site van HBO-kennisbank.

Inhoud

Dynamisch testen	3
Dynamisch testen bij een fonetische stoornis	5
Dynamisch testen bij een fonologische stoornis	7
Dynamisch testen bij taalbegripsproblemen	13
Dynamisch testen bij een semantische stoornis	16
Dynamisch testen bij taalproductieproblemen	20
Literatuurlijst	22
Bijlage I Leeg scoreformulier (fonologie)	23
Bijlage II Correcte productie (fonologie)	23

Illustraties

Schema 1	9
Schema 2	10
Schema 3	11
Schema 4	17

Dynamisch testen

Dynamisch testen komt de huidige manier van testen, met behulp van gestandaardiseerde tests, tegemoet bij de diagnostische beoordeling van jonge kinderen.

Bij dynamisch testen wordt er niet alleen gekeken naar de cognitie en/of taal, maar ook naar elementen die essentieel zijn voor het leren, namelijk het gedrag van het kind en de factoren die het kind helpen bij het oplossen van een taak. Het is mogelijk om de interventies beter te laten aansluiten op de behoeften van het kind, wanneer men naast de normscores ook kijkt naar het leerpotentieel van het kind en inziet van welke ondersteuning het profiteert. De sociale en interpersoonlijke interactie zorgen voor een natuurlijke omgeving waardoor een kind zich meer op zijn gemak voelt en daardoor maximaal kan presteren. Door deze interactie ontstaat de 'Zone van naaste ontwikkeling' (ZNO). Dit is het verschil tussen de actuele en het potentiële ontwikkelingsniveau van het kind. Het geeft inzicht in welke prestaties het kind kan bereiken zonder hulp van anderen (actuele ontwikkelingsniveau) en het niveau dat het kind kan bereiken dankzij hulp van anderen (potentiële ontwikkelingsniveau) (Vygotsky, 1978). De logopedist richt zich op problemen die zich voordoen tijdens dynamisch testen en anticipeert hierop. De reactie van het kind geeft het effect aan van de aangeboden hulp.

Dynamisch testen en testen met gestandaardiseerde tests kunnen naast elkaar bestaan om een zo volledig mogelijk beeld van een kind te creëren.

Dynamisch testen wijst uit hoe het kind leert en van welke hulp het profiteert tijdens het uitvoeren van taken. Er wordt dus niet alleen gekeken naar wat een kind laat zien tijdens een momentopname, maar vooral naar wat het doet met aangeboden hulp. Wanneer een kind bijvoorbeeld bij een gestandaardiseerde test de oplossing niet kan geven, kan dynamisch testen worden toegepast en kan er worden gekeken van welke ondersteuning het kind profiteert om tot de juiste oplossing te komen. Dit gegeven is waardevol voor het kiezen van de juiste interventie.

Dynamisch testen wijst uit hoe het kind leert en van welke hulp het profiteert tijdens het uitvoeren van taken.

Methode

In dit hoofdstuk worden de verschillende methodes die dynamisch testen omvat summier beschreven. Een uitgebreide beschrijving van de methodes is te vinden in ons onderzoeksverslag.

Test-leer-hertest

Deze methode geeft de logopedist inzicht in de vaardigheden die een kind in een testsituatie ontwikkelt, op welke wijze en waarom. Er wordt gekeken wat het kind leert van aangeboden hulp tijdens de leerfase en wat het hiermee doet tijdens de hertest. De prestatie wordt dus niet vergeleken met een normgroep, maar met eigen, eerdere prestaties.

Testing the limits

Een andere methode is *Testing the limits* om te bepalen of het kind de taak en het daarbij behorende materiaal begrijpt. Het kan eveneens worden ingezet tijdens het testen met gestandaardiseerde tests en heeft als doel een overeenkomst te vinden tussen vaardigheden van het kind en de vaardigheden die het kind nodig heeft voor de testsituatie. Deze overeenkomsten geven inzicht in wat het kind weet en wat het begrijpt van de testinstructie/taak.

Gemedieerde leerervaring

'*Gemedieerde leerervaring*' (MLE)¹ is een vorm van leren die optreedt wanneer een logopedist bemiddelt tussen leerling en leeromgeving. Bij de MLE benadering is er geen vaste volgorde die aangehouden dient te worden. De logopedist observeert hoe het kind leert, observeert problemen in het leerproces en richt zich op

¹ MLE is afgeleid van de Engelse term '*Mediated learning experience*'

problemen tijdens het dynamisch testen. De reactie van het kind geeft het effect aan van de aangeboden hulp. MLE kan zowel opzichzelfstaand als gecombineerd worden met test-leer-hertest, MLE vindt dan plaats in de leerfase.

Graduates Prompt Methode

Bij de '*Graduated Prompt Methode*' (GPM) worden in hiërarchische volgorde zowel verbale als non-verbale cues gegeven aan het kind om tot de oplossing van de taak te komen. Hoe minder aanwijzingen het kind nodig heeft, hoe groter het leerpotentieel. GPM kan zowel opzichzelfstaand, tijdens test-leer-hertest als tijdens testing the limits worden ingezet.

Opeenvolgend Cuen

Tenslotte kan er gebruik worden gemaakt van '*Opeenvolgend cuen*' deze methode wordt ingezet tijdens expressieve taken en kan opzichzelfstaand gebruikt worden. Hoewel deze methode bestaat uit zowel het geven van fonetische cues als semantische cues, is uit onderzoek gebleken dat de semantische cue relatief weinig ondersteuning biedt. Het aanbieden van fonetische cues, het geven van de initiale klank, is echter wel zeer effectief en daarom een goede manier om een kind te ondersteunen.

Er kunnen verschillende methodes toegepast worden bij een problematiek. De logopedist bepaalt welke methode het meest geschikt is.

Aan de hand van dynamisch testen worden leerdoelen verkregen en tijdens therapie worden deze doelen behaald.

Dynamisch testen bij een fonetische stoornis

Dynamisch testen kan ingezet worden bij kinderen met een fonetische stoornis. Bij een fonetische stoornis kan het kind de klank motorisch niet maken of heeft het kind moeite met de productie van een klank. Voorbeelden hiervan zijn lispelen of slissen.

Werkwijze

Voor het dynamisch testen van fonetische stoornissen kan gebruik worden gemaakt van de Graduated Prompt Methode.

Graduated Prompt Methode

Met deze procedure wordt de 'Zone van naaste ontwikkeling' (ZNO), de afstand tussen het actuele ontwikkelingsniveau en het potentiële ontwikkelingsniveau, in kaart gebracht door het kind instructies volgens hiërarchische opbouw te geven. Prompts zijn aanwijzingen die het kind verbaal en/of non-verbaal helpen om tot de correcte productie te komen. Dit worden ook wel cues genoemd. Uitgangspunt hierbij is: Hoe minder cues het kind nodig heeft, hoe groter de kans op verandering.

Casus - Sigmatismus lateralis

Lotte (3;0) is een onzeker meisje en komt met haar moeder naar de logopedist vanwege het niet goed uitspreken van de /s/. Uit observatie van de logopedist blijkt dat Lotte een laterale /s/ maakt. Een laterale /s/ treedt op wanneer er lucht zijwaarts kan ontsnappen. Dynamisch testen wordt toegepast om inzicht te krijgen in het leerpotentieel van Lotte, aan de hand van deze informatie kunnen behandeldoelen opgesteld worden.

- Logopedist: *'Kijk! Hier heb ik een plaatje, wat staat er op het plaatje?'*
[sok]
- Lotte: *'Sok'* [met laterale /s/]
- Logopedist: *'Plaats je tong maar op het bobbeltje achter je tanden. (De logopedist laat de plek zien en doet het voor) 'en zeg dan /s/'.*
[instructie met betrekking tot de plaatsing + verbale voorbeeld]
- Lotte: *'/s/'* [met laterale /s/]
- Logopedist: *'Goed geprobeerd, zeg mij maar na: ssss'* [verlening]
- Lotte: /s/ [laterale /s/ zonder verlening]
- Logopedist: *'Probeer nog maar een keer, ssss'*
- Lotte: /s/ [logopedist maakt een tactiele beweging over de arm van Lotte om de verlening te visualiseren] *'ssss'*.
- Logopedist: *'Goed zo, nog een keer: sssok'*
- Lotte: [logopedist maakt de tactiele beweging] *'sssok'*
- Logopedist: *'Goed gedaan, Lotte.'*

Interpretatie

Uit de casus kan afgeleid worden dat Lotte verschillende cues nodig heeft om tot de correcte productie van de klank te komen. Lotte heeft niet genoeg aan alleen een plaatsing instructie, ze moet het correcte voorbeeld kunnen afzien van de logopedist en heeft daarbij visuele, mondelinge en tactiele ondersteuning nodig om tot de juiste productie van de klank te komen. Lotte heeft veel cues nodig tijdens het testen, dit geeft de logopedist informatie over de prognose, de behandeldoelen en het behandeltermijn.

Behandeling

Uit het dynamisch testen kan de volgende informatie gehaald worden voor de behandeling van de laterale /s/. Lotte heeft visuele en mondelinge instructie nodig; dit kan gedaan worden doormiddel van een spiegel. Tactiele cues helpen Lotte om de klank te produceren, dit kan gedaan worden met een spatel of koud wattenstaafje. Kindvriendelijk materiaal en het geven van positieve feedback kan worden gebruikt om Lotte een correcte /s/ te laten produceren en zo de onzekerheid bij Lotte te verminderen. Het laten ervaren van succes is daarbij nodig. De klank wordt eerst geïsoleerd aangeboden, wanneer de klank goed wordt uitgesproken kan aansluitend daarop worden overgegaan op woordniveau.

Dynamisch testen bij een fonologische stoornis

Dynamisch testen kan ingezet worden bij kinderen met een fonologische stoornis. Bij deze stoornis worden vereenvoudigingsprocessen gebruikt, wat zich uit in problemen in de spraak van het kind. Voorbeelden van vereenvoudigingsprocessen zijn; clusterreductie, stopping fronting en assimilatieprocessen.

In 2007 ontwikkelde Glaspey & Stoel-Gammon de '*Scaffolding Scale of Stimulability*', (SSS). De schaal meet de fonologische vaardigheden van het kind. Deze schaal hebben wij aangepast en vertaald naar het Nederlands zodat deze ingezet kan worden in de Nederlandse logopediepraktijken. De SSS kan toegepast worden tijdens het dynamisch testen bij kinderen met een fonologische stoornis.

Werkwijze

De schaal maakt gebruik van de Graduated Prompt Methode (GPM) en bevat leermomenten tijdens de testsituatie (Testing the limits).

De schaal bestaat uit twee onderdelen; de taalomgeving en de cues. De logopedist verandert de omgeving en de cues in reactie op

de productie van het kind. Wanneer het kind de juiste doelklank produceert/realiseert wordt de taalomgeving complexer doordat het niveau moeilijker wordt en het kind minder ondersteuning krijgt. De complexiteit van de taalomgeving wordt onderscheiden in: Klankniveau, woordniveau, zinsniveau en spontane spraak. Indien het kind de doelklank fout produceert worden er cues aangeboden. Er kan een score behaald worden van 1 tot 9, waarbij een score van 1 aangeeft dat het kind weinig ondersteuning nodig heeft en een score van 9 betekend dat het kind het hoogste niveau van ondersteuning nodig heeft.

Deze benadering is geschikt om gebruikt te worden wanneer een fonologische benadering niet tot de juiste productie van de doelklank leidt.

Onderdelen

Taalomgeving

De doelklanken worden aan de hand van 4 verschillende niveaus van taalomgevingen uitgelokt. De taalomgevingen zijn weergegeven op volgorde van meest ondersteunend naar minst ondersteunend: Klankniveau (geïsoleerd), woordniveau, zinsniveau en spontane spraak (*Schema 1*). Onder ondersteunend wordt de ondersteuning die de logopedist aan het kind geeft verstaan. Op klankniveau geeft de logopedist op het hoogste cue level cues, deze worden steeds verder afgebouwd tot aan de spontane spraak waar een open vraag wordt gesteld waarop het kind moet antwoorden. Er wordt gestart op woordniveau.

Cues

De cues bestaan uit instructies en modelleringstechnieken die het kind helpen de doelklank correct te produceren/realiseren. Als eerste lukt de logopedist de doelklank op woordniveau uit zonder cues. Als het kind de klank fout produceert voegt de logopedist cues toe om de productie uit te lokken. De logopedist begint met zo weinig mogelijk ondersteuning en voegt waar nodig steeds meer ondersteuning toe. De schaal bevat 4 cue levels van 0 tot 3. Als een cue gebruikt is kan het in een volgend niveau nogmaals gebruikt worden (*Schema 2*).

/s/	Taalomgeving	Logopedist
Klankniveau (geïsoleerd)	Geïsoleerde klank	'Zeg maar <u>ssss</u> '. (level 3)
Woordniveau	CVC woord	Logopedist: 'Wat is dit?' (level 0) ² Kind: ' <u>s</u> ok'
Zinsniveau	Drie, vier of vijf- woord zin met de doelklank in de zin	Logopedist: 'Kun je mij iets vertellen over de sok?'. Kind: 'De <u>s</u> ok is wit' (level 0) Wanneer het kind een één-woord produceert, blijft hij/zij op woordniveau hangen. Bij een productie van een zin maar een foutieve productie van de doelklank wordt verder gegaan naar level 1. Logopedist: 'Goed geprobeerd, maar probeer ook nu het geluidje met je tong te maken in het woordje sok, doe maar' (level 1) Wanneer de instructie van level 1 niet werkt, wordt overgegaan op level 2 Logopedist: 'Kijk maar naar mij, De <u>s</u> ok is wit, nu jij'. (level 2)
Spontane spraak		De logopedist pakt een plaat met allemaal afbeeldingen erop die beginnen met de /s/ Logopedist: 'Wat zie je allemaal op dit plaatje? Vertel maar'. (Level 0)

Schema 1: Taalomgeving

² Zie voor verdere stappen op woordniveau schema 2.

Cue level	Voorbeeld [initiale /s/] Woordniveau
Level 0 Spontane productie, de logopedist laat een foto zien en vraagt 'Wat is dit?'	Kind zegt: 'Sok' het kind benoemd wat erop staat.
Level 1 Instructie, de logopedist geeft instructies over de plaatsing.	<i>Bijna, je tong moet het bobbeltje raken achter de voortanden, probeer maar'.</i>
Level 2 Verbale model, de logopedist zegt het woord, het kind herhaalt het woord	<i>Zeg maar sok', kind zegt, 'sok'.</i>
Level 3 -Opsplitsen, de logopedist scheidt de doelklank van het woord. - Verlening, de logopedist benadrukt en verlengt de doelklank. - Simultane productie, de logopedist en kind produceren tegelijkertijd de doelklank - Tactiel, de logopedist geeft een tactiele weergave van de doelklank.	's' -'ok' 'sssok' 'Doe maar mee, sssok' De logopedist glijdt met haar vinger over de arm van het kind naar beneden om de lengte van het geluid weer te geven.

Schema 2: Cue levels

Casus – Fonologisch processen [Fronting]

Daan is 4;2 jaar, uit onderzoek is gebleken dat Daan een fonologische stoornis heeft. Hij laat vaak het substitutieproces fronting zien, van de /k/ maakt hij een /t/ ('koe' wordt 'toe'). De logopedist is in de behandeling begonnen met een fonologische benadering. Daan kan wel op woordniveau discrimineren maar komt niet tot productie.

De logopedist besluit om aan de hand van logo-art dynamisch te testen met gebruikmaking van cues. De logopedist krijgt zo een beter beeld van de interventies die Daan helpen om de doelklank juist te produceren/realiseren. (Zie schema 3). Er wordt gestart op woordniveau.

Stap 1: De logopedist laat een afbeelding van een koe zien en vraagt aan Daan: 'Wat is dit?' (level 0) Daan antwoordt: 'Toe.'

Stap 2: De logopedist voegt een instructie cue (level 1) toe: 'Doe de achterkant van je tong omhoog en zeg dan het woordje, probeer maar'. Daan antwoordt: 'Toe.'

Stap 3: De logopedist voegt een verbale cue (level 2) toe aan de instructie: 'Zeg maar, koe'. Daan antwoordt weer: 'Toe.'

Stap 4: De logopedist voegt vervolgens de laatst mogelijke cue toe, opsplitsen (level 3): 'Probeer nog maar een keer, k-oe.' Daan reageert correct: 'K-oe.'

De logopedist stopt met het geven van cues en het veranderen van de taalomgeving omdat Daan zijn maximale niveau heeft behaald, namelijk woordniveau en cue-level 3, score 8.

Het onderdeel enkelvoudige consonant van de logo-art wordt in zijn geheel via het stappenplan afgenomen.

Scoreformulier

Cues	Level 0	Level 1 <i>Instructie</i>	Level 2 <i>Verbale model</i>	Level 3 <i>Opsplitsen Verlening Simulataan Tactiel</i>
Taalomgeving				
Klankniveau (geïsoleerd)				9
Woordniveau	5 →	6 →	7 →	8
Zinsniveau	2	3	4	
Spontane spraak	1			

Schema.3: Scoreformulier Daan

Interpretatie

Uit de resultaten van dynamisch testen met logo-art en door het toepassen van verschillende cues heeft de logopedist een beter beeld van Daan gekregen. Daan heeft veel ondersteuning nodig, vooral cues op level 3 helpen hem om tot de juiste productie te komen. Doordat de logopedist nu een beter beeld heeft van het leerpotentieel van Daan is een inschatting van de behandeltermijn en prognose nu beter te maken. Met het leerpotentieel wordt zijn leerbaarheid bedoelt. Daan bezit de mogelijkheid zich te ontwikkelen met behulp van ondersteuning van de logopedist. De logopedist kan aan de hand van de verkregen informatie efficiënter en doelgericht werken nu zij weet welke cues Daan helpen om de klank correct te produceren.

Behandeling

Uit het dynamisch testen kan de volgende informatie gehaald worden voor de behandeling: Er kan begonnen worden op woordniveau. Opsplitsen, verlenging en tactiele cues helpen Daan om tot de juiste productie te komen. In de therapie kan gebruik worden gemaakt van de faciliterende technieken van Bleile, het onderdeel shaping-techniek zal bij Daan ingezet kunnen worden. Een voorbeeld van een shaping-techniek is het maken van de /k/ vanuit de /t/. De technieken van Bleile zijn geschikt voor fonologische stoornissen.

*Bij deze methode is een instructiefilmpje beschikbaar via:
<http://dynamischtesten.wix.com/dynamischtesten>.*

Dynamisch testen bij taalbegripsproblemen

Kinderen met problemen in het taalbegrip hebben moeite met het begrijpen van verbale opdrachten. Dit komt voornamelijk doordat de uitleg van de opdracht niet duidelijk overkomt. Het aanbieden van dynamisch testen kan een duidelijk beeld scheppen over de hulp die een kind nodig heeft om de opdracht wél te kunnen begrijpen en uit te kunnen voeren. Hierbij gaat het voornamelijk om het aanreiken van middelen waar het kind van profiteert, zodat duidelijk wordt welke middelen effectief zijn voor het verbeteren van het taalbegrip.

Bij kinderen met taalbegripsproblemen kan dynamisch testen worden ingezet om te bepalen van welke hulp het kind profiteert om mondelinge taken te begrijpen. Er worden verschillende cues aangeboden om te testen welke van deze cues een positief effect hebben op het begrip van het kind. De methode 'Testing the Limits' is hiervoor geschikt en kan worden ingezet bij het afnemen van bestaande test. Het toepassen van dynamisch testen bij bestaande tests is zowel mogelijk bij het gebruik van criterium tests als gestandaardiseerde tests. Echter bij het gebruiken van gestandaardiseerde tests zijn de resultaten niet meer vergelijkbaar

met de normgroep omdat er wordt afgeweken van de vastgestelde procedure. In dit geval kunnen de testresultaten niet vergeleken worden met de normgroep, maar alleen met individuele, eerdere prestaties van het kind.

Casus – Taalbegrip

Lucas is 5;8 jaar en heeft een taalstoornis. In de klas heeft hij moeite met het uitvoeren van simpele taken, omdat hij vaak de uitleg niet begrijpt. De logopedist heeft twee weken geleden de Schlichting Test voor Taalbegrip afgenomen. Lucas behaalde een zeer lage score ten opzichte van leeftijdsgenoten. De logopediste heeft het idee dat Lucas meer begrijpt wanneer er hulp wordt aangeboden en besluit dynamisch testen in te zetten. Ze wil in kaart brengen in hoeverre Lucas in staat is zelf taken op te lossen en welke cues hem hierbij kunnen helpen. Ze neemt opnieuw de Schlichting Test voor Taalbegrip af waarbij het de bedoeling is dat Lucas verbale opdrachten van de logopedist uitvoert.

- De logopedist zegt tegen Lucas; *'De vogel klimt op de kleine bloem'*.
- Lucas kijkt naar de vogel, beweegt zijn hand eerst naar de grote bloem, dan naar de kleine bloem maar trekt hem uiteindelijk weer terug.
- De logopedist geeft een verbale cue door de nadruk op vogel te leggen; *'de vógel.. klimt op de kleine bloem'*.
- Lucas pakt de vogel en kijkt de logopedist weer aan.
- De logopedist besluit een non-verbale cue te geven wanneer Lucas geen actie uitvoert. Ze herhaalt de zin en gebruikt bij het woord *'op'* een handbeweging.
- Lucas houdt de vogel omhoog, *'vliegt'* ermee in de lucht en zet de vogel op de kleine bloem. *'Zo zit ie hoog'*.

Werkwijze

Bij deze casus is de methode 'Testing the Limits' ingezet omdat de logopedist twijfelt aan het vermogen van het kind om de taak te begrijpen zonder hulp. Bij deze methode worden interventies gebruikt om te bepalen of het kind de taak en het bijbehorende materiaal begrijpt. Het doel van deze methode is om een match te vinden tussen vaardigheden van het kind en de testsituatie. Omdat kinderen met spraak- en/of taalproblemen vaak moeite hebben met testafnames, wordt Testing the Limits ingezet tijdens het afnemen van een bestaande test. Op deze manier kan er worden gekeken naar de prestaties van het kind met en zonder hulp.

In deze casus wordt er ook gebruik gemaakt van 'Gemedieerde Leerervaring' (MLE). De logopedist helpt het kind om de taak te verduidelijken met behulp van cues, zonder de taak makkelijker te maken of het voor te doen. De logopedist heeft twee verschillende cues gebruikt. Toen zij merkte dat de eerste verbale cue niet werkte, heeft zij een non-verbale cue; een gebaar, ingezet om Lucas te ondersteunen.

Interpretatie

De testresultaten die de logopediste heeft verkregen na het inzetten van dynamisch testen kunnen niet worden vergeleken met de normgroep omdat er is afgeweken van de vastgestelde procedure. Er kan echter wel worden gekeken naar het resultaat dat Lucas behaalt mét aangeboden hulp in vergelijking met de testresultaten die verkregen zijn zónder aangeboden hulp.

Wanneer Lucas beter scoort tijdens dynamisch testen, geeft dit aan dat Lucas potentie heeft om te leren met behulp van de juiste hulpmiddelen. Na het vaststellen van dit gegeven, wordt er gekeken van welke cues Lucas profiteert. Het non-verbale cunen, waarbij de logopedist gebruik maakt van gebaren, leidde bij Lucas tot een correcte oplossing van de taak. Het is aannemelijk dat verbale cues minder effectief zijn en non-verbale cues de juiste ondersteuning bieden voor Lucas om beter te presteren. Door bij de gehele test dynamisch testen toe te passen, kan deze hypothese verder worden getest. Daarnaast is het waarschijnlijk dat Lucas ook voor andere cues gevoelig is. Door alle observaties te noteren tijdens het afnemen van de test, of een beeldopname te maken tijdens de test, kunnen de uitkomsten op de juiste manier worden geïnterpreteerd. Na 6 maanden kan de Schlichting Test voor Taalbegrip nogmaals worden afgenomen. Ook hier kan eerst de test volgens de vastgestelde procedure worden afgenomen en vervolgens nogmaals met het inzetten van dynamisch testen. Zo kunnen zowel de normscores worden vergeleken met eerder behaalde normscores, maar ook de eerdere, individuele scores worden vergeleken die behaald zijn met dynamisch testen.

Behandeling

Na het afnemen van de Schlichting Test voor Taalbegrip met toevoeging van dynamisch testen, kan er een behandelplan worden opgesteld. In dit behandelplan worden alle cues opgenomen die Lucas helpen om zo optimaal mogelijk te presteren op aangeboden taken. Wanneer blijkt dat het maken van gebaren de meest

effectieve ondersteuning biedt, worden er ten alle tijde gebaren ingezet tijdens de logopedische therapie. Wanneer de receptieve woordenschat is uitgebreid, zal Lucas steeds minder ondersteuning nodig hebben en kunnen de gebaren langzaam worden afgebouwd.

Participatie

Met de verkregen informatie kunnen deze bevindingen ook worden toegepast in de klas en in de thuissituatie. Ouders en docenten worden op de hoogte gesteld van het behandelplan van Lucas waarbij ze zelf de effectieve cues kunnen gebruiken tijdens het overbrengen van een boodschap of bij uitleg van taken. Het is belangrijk dat hierbij informatie wordt verstrekt over het doel, de effectiviteit en het uitvoeren van de hulpmiddelen, zodat alle betrokkenen in de omgeving van Lucas dezelfde aanpak hanteren. Deze samenwerking moet worden onderhouden totdat Lucas geen ondersteuning meer nodig heeft ten behoeve van zijn taalbegrip.

Bij deze methode is een instructiefilmpje beschikbaar via:
<http://dynamischtesten.wix.com/dynamischtesten>.

Dynamisch testen bij een semantische stoornis

Wanneer er problemen zijn in de semantische ontwikkeling, hebben kinderen moeite met het opslaan van de woordvorm en de woordbetekenis van nieuwe woorden. Ook bij deze problemen kan dynamisch testen worden toegepast.

Werkwijze

Bij semantische problemen kan o.a. de methode test-leer-hertest worden toegepast. Larsen & Nippold (2007) ontwikkelde een schema voor kinderen die problemen ondervinden met betekenis geven aan een voor hun onbekend woord. Het schema staat weergegeven in schema 4. Het schema is opgebouwd uit verschillende cues, de cues gaan van minst ondersteunend naar meest ondersteunend. Aan elke cue zit een score gekoppeld. Hoe minder hulp het kind nodig heeft des te hoger de score is.

Test-leer-hertest

Allereerst wordt de gestandaardiseerde test, in dit geval de CELF-4-NL, volgens het protocol afgenomen. Vervolgens biedt de logopedist tijdens de leerfase soortgelijke taken aan, het is daarbij de bedoeling dat de logopedist het kind de taak uitlegt en cues aanbiedt om zo een correcte response uit te lokken. De woorden

die worden aangeboden in de leerfase zijn niet hetzelfde als de woorden uit de Definitie van Woorden taak van de CELF-4-NL. Na de leerfase volgt een hertest. Dezelfde test, in dit geval de CELF-4-NL, wordt opnieuw afgenomen (hertest). De scores worden vergeleken met de scores van het kind die zijn behaald tijdens de testfase. Let op! Deze scores worden niet vergeleken met de normgroep.

Scoresysteem

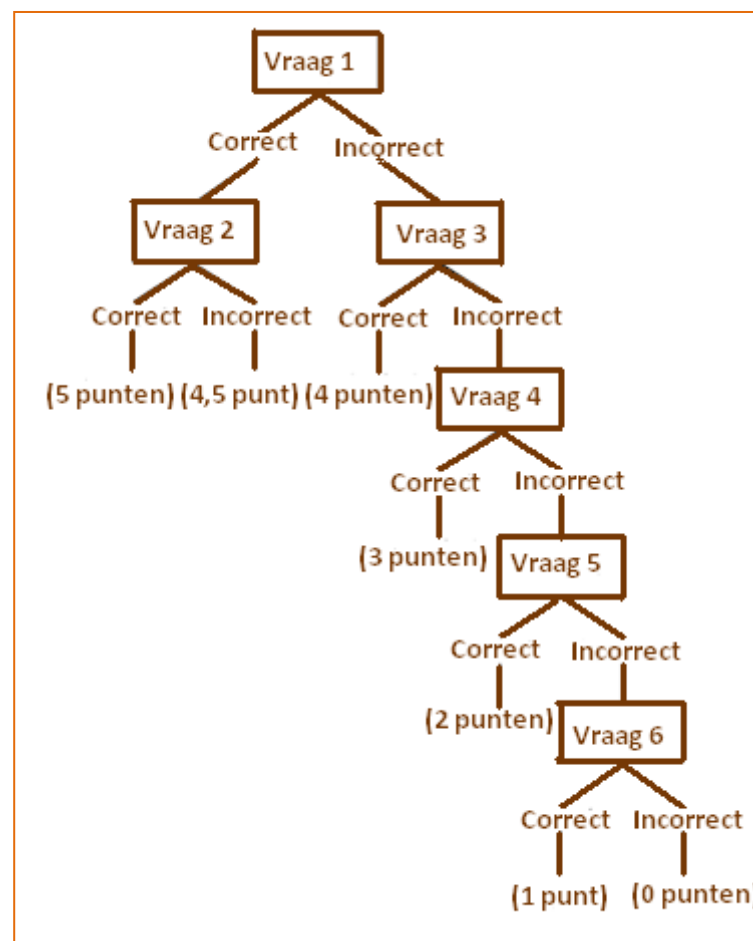
Tijdens de leerfase zal de logopedist met een dynamische aanpak te werk gaan. Om de taak te verduidelijken, zonder de taak makkelijker te maken of voor te zeggen maakt de logopedist gebruik van GPM. Als cues worden vragen gebruikt die een opbouw in moeilijkheidsgraad kennen. Bijvoorbeeld: Vraag 3: *‘Het woord beestachtig bestaat uit twee kleine stukjes. Wat zijn die twee stukjes?’* levert bij een correct antwoord 4 punten op. En vraag 6 *‘Ik geef drie opties, welke optie is de betekenis van het woord beestachtig? Als een dier, als een plant of als een clown?’* levert bij een correct antwoord 1 punt op. De vragen worden in hiërarchische volgorde gesteld, daarmee wilt de logopedist het kind naar het juiste antwoord leiden. De vragen worden steeds specifieker. Aan elke vraag zit een score verbonden. Hoe minder hulp het kind nodig heeft om tot het juiste antwoord te komen, hoe hoger de score is.

Procedure

De logopedist begint met het stellen van de volgende vraag: *‘Ik zeg een woord en jij vertelt mij wat het woord betekent’.*

Wanneer de eerste vraag correct wordt beantwoord gaat de logopedist naar vraag 2: 'Hoe wist je dat?' Een correct antwoord levert 5 punten op, een incorrect antwoord 4,5 punt. Het kind wordt uitgelokt om na te denken over de afzonderlijke morfemen van het woord. Hierbij is het doel dat het kind zich bewust wordt van de afzonderlijke morfemen in een woord zodat hij/zij dit kan toepassen wanneer het de betekenis van een woord niet weet. Bij een incorrect antwoord op vraag 1, gaat de logopedist door naar vraag 3. Met deze vraag geeft de logopedist de hulp om het doelwoord op te delen in kleinere stukken. Als deze cue leidt tot een correct antwoord scoort het kind 4 punten. Bij een incorrect antwoord stelt de logopedist vraag 4. In vraag 4 wordt het kind op weg geholpen door de kleinere stukken van het doelwoord aan te bieden. Een correct antwoord geeft de score 3 en een incorrect antwoord leidt tot vraag 5. Bij vraag 5 wordt een voorbeeld gegeven waarin de betekenis van het doelwoord naar voren komt. Hierbij leidt een correct antwoord tot 2 punten en bij een incorrect antwoord wordt de laatste vraag gesteld. Vraag 6, bij deze vraag geeft de logopedist het kind drie opties met betekenissen. Een correct antwoord levert 1 punt op, een incorrect antwoord 0 punten. Een overzicht wordt getoond in schema 4 en een voorbeeld wordt gegeven in casus Loes.

Met deze cues wordt het kind uitgelokt om eerst de morfemen te identificeren en te proberen om aan elk morfeem een betekenis te koppelen. Het kind moet de stukjes informatie combineren om de betekenis van het voor hun (onbekende) doelwoord te onthullen.

Schema 4: Schema voor het cunen en scores tijdens dynamisch testen bij een morfologische taak. Uit: Larsen en Nippold, 2007.

Casus – Definities van woorden

Loes (10;2) heeft moeite om het juiste woord uit haar mentale lexicon te halen, waardoor ze het juiste woord niet op het juiste moment kan vinden. Ze vervangt het bedoelde woord vaak door een woord dat fonologisch en/of semantisch verwant is aan het doelwoord. De logopedist besluit de CELF-4-NL 9 jaar en ouder, Definities van Woorden (DW) af te nemen om de semantische vaardigheden te onderzoeken.

Het eerste item doet Loes goed; de daarop volgende zeven items doet Loes fout. De taak wordt afgebroken en Loes heeft een ruwe score van 2 en een percentielscore van 0,4.

Omdat Loes veel moeite heeft met de aangeboden taak, besluit de logopedist de methode test-leer-hertest toe te passen. Tijdens de leerfase wordt GPM toegepast. Vervolgens wordt de taak uitgelegd aan de hand van soortgelijke oefeningen. De logopedist biedt ondersteuning aan om Loes tot de juiste respons te brengen.

- Logopedist: *'Ik zeg een woord en jij vertelt mij wat het woord betekent. Ik laat het woord ook geschreven zien. Als je het woord moeilijk vindt, geef ik je wat hulp. Ben je klaar? Wat betekent beestachtig?'* [vraag 1]

[Tegelijkertijd laat de logopedist een kaartje met het aangeboden woord zien]

- Loes: *'Spin'*

- Logopedist: *'Het woord beestachtig bestaat uit twee kleine stukjes. Wat zijn die twee stukjes?'* [vraag 3]

- Loes: [Loes kijkt lang naar het kaartje] *'Beest'*

- Logopedist: *'Heel goed, je hebt één stuk benoemd. De kleinere stukken in dit woord zijn beest en -achtig. Kun je mij nu vertellen wat het woord betekent?'* [vraag 4]

- Loes: *'Met beesten'*

- Logopedist: *'Heel goed, je zit in de buurt. Luister naar deze zin en vertel mij wat beestachtig betekent: Maartje probeert haar broer te laten schrikken door zich te verkleden en beestachtig te doen.'* [vraag 5]

- Loes: geen reactie.

- Logopedist: *'Ik geef 3 opties, welke optie is de betekenis van het woord beestachtig? Als een dier, als een plant of als een clown?'* [vraag 6]

- Loes: *'Als een dier.'*

Volgens het scoresysteem (schema 4) heeft Loes 1 punt behaald. De logopedist oefent met dit systeem meerder woorden. Loes behaalt steeds vaker een score van 4 of 5 punten.

De logopedist besluit na 2 weken oefenen (de leerfase) weer de CELF-4-NL, 9 jaar en ouder, Definities van Woorden (DW) af te nemen, om te kijken of Loes de geleerde vaardigheden toepast tijdens het testen. Loes behaalt een ruwe score van 13 met een percentielscore van 9.

De behaalde score wordt vergeleken met de score die is behaald tijdens het eerste testmoment. De scores van de hertest worden niet vergeleken met de normgroep.

Interpretatie

De CELF-4-NL is samen met de TAK de enige test die semantiek onderzoekt op productie bij kinderen van 10 jaar. Omdat de TAK is verouderd en geen beoordeling heeft van de COTAN, heeft de logopedist ervoor gekozen om de CELF-4-NL tijdens de testfase af te nemen. Tijdens de testfase blijkt dat Loes veel moeite heeft met de aangeboden taak; definities van woorden. De logopedist besluit tijdens de leerfase verschillende cues aan te bieden. De cues worden in hiërarchisch volgorde aangeboden van weinig, tot steeds meer ondersteuning. Loes heeft in het begin van de leerfase veel hulp nodig om tot de juiste definitie van het onbekende woord te komen. Naar mate er meer wordt geoefend heeft Loes minder cues nodig. Hieruit kan de logopedist opmaken dat Loes leerbaar is voor deze taak. Op de hertest laat Loes dit ook zien, haar scores zijn duidelijk hoger dan in de testfase.

Behandeling

Met de gegevens die de logopedist heeft verkregen tijdens dynamisch testen, kan zij nu gericht een behandelplan opstellen. Doordat Loes leerbaar is voor dit onderdeel kan de logopedist een goede inschatting maken over de behandeltermijn. De logopedist heeft opgemerkt dat Loes steun had aan het kaartje waar het aangeboden woord opgeschreven stond. Tijdens de behandeling wordt dit daarom gebruikt, het onbekende woord wordt schriftelijk aangeboden en Loes kan het woord in delen knippen.

*Bij deze methode is een instructiefilmpje beschikbaar via:
<http://dynamischtesten.wix.com/dynamischtesten>.*

Dynamisch testen bij taalproductieproblemen

Dynamisch testen kan ingezet worden bij kinderen met taalproductieproblemen. Taalproductieproblemen uiten zich in de taalvorm, taalinhoud en taalgebruik. Enkele voorbeelden: productie van spraakklanken (taalvorm), actieve woordenschat (taalinhoud) en taalgebruiken voor communicatieve functies (taalgebruik).

Werkwijze

Bij taalproductieproblemen kan gebruik worden gemaakt van de methode 'Opeenvolgend cuen'.

Opeenvolgend cuen

Deze methode wordt ingezet tijdens expressieve taken en kan opzichzelfstaand gebruikt worden. Hoewel 'Opeenvolgend Cuen' bestaat uit zowel het geven van fonetische cues als semantische cues, is uit onderzoek gebleken dat de semantische cue relatief weinig ondersteuning biedt. Het aanbieden van fonetische cues, het geven van de initiale klank, is echter wel zeer effectief en daarom een goede manier om een kind te ondersteunen.

Semantische cue

Bij een semantische cue geeft de logopedist een omschrijving van het doelwoord.

Fonologische cue

Bij een fonologische cue geeft de logopedist aan met welke klank het doelwoord begint.

Casus - Taalproductie

Pieter (5;7) zit op een reguliere basisschool in groep 2. Sinds kort is hij in behandeling bij de logopedist omdat zijn juf heeft aangegeven dat Pieter met woordenschat achterloopt op de rest van de klas. De logopedist neemt het onderdeel Test voor woordontwikkeling van de Schlichting Test voor Taalproductie-II af, om zijn actieve woordenschat te testen. De juf heeft het vermoeden dat Pieter last heeft van faalangst: zodra hem iets wordt gevraagd, klapt hij dicht. De logopedist besluit dynamisch testen met Testing the limits en opeenvolgend cueen te gebruiken. Zo ontstaat er meer interactie tussen de logopedist en Pieter, hiermee hoopt ze de angst bij Pieter te verminderen zodat hij beter presteert op de test. De doelwoorden worden ontlokt door het tonen van afbeeldingen, hierbij is het de bedoeling dat Pieter de plaatjes benoemt.

Doelwoord: brug

- Logopedist wijst de auto aan: *'Deze auto rijdt op een...'*
- Pieter: *'Weet niet.'*
- Logopedist: *'Je kunt er overheen rijden om naar de andere kant te komen. Kan je vertellen wat dit is?'*
- Pieter: *'Trap.'*
- Logopedist: *'Het begint met de /b/, kan je mij vertellen wat je op dit plaatje ziet?'*
- Pieter: *'Brug!'*
- Logopedist: *'Dit is een brug.'*

Interpretatie

De logopedist heeft voor de dynamische aanpak 'Testing the limits' in combinatie met 'Opeenvolgende Cuen' gekozen om de testsituatie minder stressvol te maken voor Pieter. Dit komt doordat er meer interactie is tussen de logopedist en Pieter. Tijdens dynamisch testen heeft de logopedist gebruik gemaakt van de 2 verschillende cues; semantisch & fonetisch. Doordat Pieter met behulp van een fonetische cue tot een correct antwoord kwam, kan de logopedist hieruit opmaken dat fonetische cues effectiever zijn dan semantische cues.

Behandeling

Gedurende de behandeling zal de logopedist Pieter cuen met fonetische cues. De logopedist zal de initiale klank aanbieden om Pieter te helpen het juiste woord te vinden. De semantische cues zullen niet worden gebruikt omdat Pieter hier geen profijt van heeft. Gedurende de behandeling kan de logopedist de hulp afbouwen door alleen het mondbeeld te laten zien als cue.

Literatuurlijst

- Glaspey, A. & Stoel-Gammon, C. (2007). A Dynamic Approach to phonological assessment. *Advances in Speech- Language Pathology*, 9(4), 286-296.
- Groot, A. M., Hurk, K.C. van den & Kuiper, L. (2013). *Dynamisch testen bij kinderen in de logopedie. Een leidraad voor logopedisten gericht op kinderen met spraak- en/of taalproblemen*. Hogeschool Utrecht: Utrecht.
- Larsen, J., A., & Nippold, M., A., (2007). Morphological analysis in school-age children: dynamic assessment of word learning strategy. *Laguage, Speech, and Hearing services in schools*, 38, 201-212.
- Vygotsky, L. (1978) *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Bijlage I

Leeg scoreformulier

Cues	Level 0	Level 1 <i>Instructie</i>	Level 2 <i>Verbale model</i>	Level 3 <i>Opsplitsen Verlening Simulataan Tactiel</i>
Taalomgeving				
Klankniveau (geïsoleerd)				9
Woordniveau	5	6	7	8
Zinsniveau	2	3	4	
Spontane spraak	1			

Bijlage II

Correcte productie

Cues	Level 0	Level 1 <i>Instructie</i>	Level 2 <i>Verbale model</i>	Level 3 <i>Opsplitsen Verlening Simulataan Tactiel</i>
Taalomgeving				
Klankniveau (geïsoleerd)				9
Woordniveau	5	6	7	8
Zinsniveau	2	3	4	
Spontane spraak	1			

↓ Correct